
COMUNICACIONS

L'atenció a la infància com a eina de transformació social al barri del Raval de Barcelona: 1960-1980

Enric Canet Capeta.¹

Introducció

El barri del Raval ha viscut situat al marge de Barcelona, des dels seus orígens (Aisa and Vidal 2006) i, a la vegada, ha estat Servidor de la Ciutat (Artigues Vidal, Mas Palahí, i Suñol Ferrer 1980). Un barri estimat i odiat, entre la Pietat i la Força (Geremek 1998). Un barri que ha generat forces internes per sobreviure, però estigmatitzat: «esta imagen ha llegado hasta nuestros días con más vigencia que nunca; un barrio poblado por habitantes inmorales, inmigrantes, vagabundos, prostitutas, insurrectos, violentos y, ahora, “incívicos”» (Fernández 2014:95)

El Raval va ser el barri del moviment obrer de Barcelona des de finals del segle XVIII fins a mitjans del segle XX (Fernández 2014; Soler 2016). Havia estat el nucli de l'anarquisme, de la revolta (Fernández 2014; Aisa, Vidal 2006). Les vagues d'inicis del segle XX i el Pistolerisme (Aisa 2019; Soler 2016) el van tenir en el seu centre. Fins i tot, a la cruïlla del carrer de la Cadena i de Sant Rafael va ser assassinat el març de 1923 el Noi del Sucre (Soler 2016).

El barri va quedar molt afectat per la Guerra Civil (1939) (Aisa, Vidal 2006; Sorribas 2008; Fabre, Huertas 1976). Les morts i l'exili l'havien deixat sense l'energia que l'havia fet el centre del moviment obrer. La part sud (el barri de Drassanes) va quedar molt malmesa per les bombes², el que s'anomenava “barri xinó” (Madrid 2010). Durant molts anys, el Raval va quedar ofegat pel terror de la Dictadura.

Però l'esperit de revolta es va recuperar amb l'obertura de l'*Avenida García Morato*, que generava molta gent afectada. El 1964 hi va haver un primer intent de crear l'Associació d'Afectats (Fabre and Huertas 1976). La lluita per la transformació va tornar a renéixer.

1. Universitat de Barcelona-Casal dels Infants

2. www.naciodigital.cat/noticia/150621/bombes/contra/alumnes/barcelona
www.naciodigital.cat/noticia/150603/videos/dia/aviacio/feixista/va/bombardejar/barcelona/avui/fa/80/any
www.elperiodico.cat/ca/barcelona/20180316/records-dels-dies-en-que-sobre-el-raval-van-ploure-bombes-6694241

EL barri del raval de la postguerra a la infància

1. La població del barri del Raval, després del 1939

El Raval de la postguerra era un barri altament poblat, fruit de l'arribada de molta població de les comarques catalanes que buscaven habitatges precaris que permetien la subsistència. Malgrat la guerra i l'exili, la quantitat de població es va mantenir inalterable en el període de la Guerra Civil. L'arribada de migració espanyola va generar un increment de població els anys posteriors. Després del 1950, hi va haver una reducció significativa, pel desplaçament cap a altres barris, degut, entre d'altres, a les pèssimes condicions de vida dels seus habitatges. Els nous barris i ciutats dormitoris van fer perdre pes de la població del barri respecte al conjunt de la ciutat.

Taula-1. Resum anuaris d'Estadística Municipal

Anys	Població Raval	Població Barcelona	Densitat Raval* (hab/km2)	Densitat Barcelona (hab/km2)	% població raval/bcn
1936	109.838	1.048.641	1.042,11	109,24	10,47
1940	97.684	1.081.175	1.052,63	110,75	9,03
1950	107.473	1.280.175	1.158,11	131,14	8,40
1960	105.022	1.557.863	1.131,70	159,58	6,74
1970	72.357	1.745.142	779,71	178,77	4,15
1981	47.767	1.752.627	514,73	179,54	2,73

Font: <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/88388?offset=0>

* Des de 1933, el barri del Raval actual corresponia, pràcticament, al Districte V, menys la superfície entre carrer Tallers i carrer Pelai. La superfície era de 92,80 Ha.

El Raval no ha estat un barri uniforme (Busquets Grau 2003, 2018; Riba i Arderiu et al. 2009; Benavent 2015). El carrer de l'Hospital dividia el barri Nord i el barri Sud. El carrer Nou de la Rambla (anomenat antigament Conde de l'Asalto) generava un subbarri "Drassanes", marcat per una vida molt marginal (Sorribas 2008). Aquesta zona, a principis del segle xx, vivia de les engrunes de la vida d'oci generada pel Paral·lel.

Després del 1939, molta de la població es va barrejar i va ser el carrer de l'Hospital la frontera de la pobresa i la misèria, tot i que eren moltes les zones del barri afectades per habitatges molt precaris³. Igualment, la part nord del barri tenia dos subbarris dividits, més o menys, pel carrer d'en Roig i el carrer Ponent⁴.

3. Entrevistes a gent del barri

4. Actual carrer de Joaquín Costa. La zona sud en situació més precària.

Figura 1. Raval de 1960 a 1980

2. L'atenció a la infància del barri

L'atenció a la infància ha caracteritzat el Raval de Barcelona des del 1960. És possible que tingui l'origen en **la quantitat de nens i nenes que feien vida al carrer**, facilitada per l'alta densitat de població, la precarietat dels habitatges⁵, per la quantitat de població immigrada⁶ que vivia en pensions⁷, o perquè la gran quantitat de botigues i bars⁸ facilitava xarxes relacionals. Podem unir a aquests factors la baixa circulació de cotxes i l'alt absentisme escolar. La relació veïnal entre els quatre carrers on es movia la infància era molt intensa⁹. Era habitual que les àvies baixessin la cadira al carrer i vetlessin pels petits, mentre les mares eren al safareig o a la feina¹⁰. Eren les xarxes veïnals que generaven control i cura.

Aquesta sensibilitat pel que fa a la infància que feia vida al carrer podria ser una de les causes de l'aparició, posteriorment, de moltes entitats que apareixen al barri en molta més abundància que en altres indrets. Però és molt possible que, paral·lelament, l'imaginari de la resta de la ciutat d'un barri en precarietat i amb molts nens i nenes en situació de marginalitat, generava una zona *diana* a

5. La major part no tenien espai, quan no compartien habitatge. Més d'una tercera part del Raval Sud tenia aigua de dipòsit. Abundaven els safareigs on les mares que no tenien treball fora de l'habitatge hi passaven molta part de la jornada. En temps determinats, era un espai de joc esperat pels infants.
6. El padró de 1975, el 42% de la població era immigrada. Un 1,5% del total de població de fora de l'Estat espanyol.
7. Entrevistes a persones dels serveis socials de l'Ajuntament
8. Tant els bars com les botigues, habitualment, tenien l'habitatge a l'altell o a la rebotiga (Moix 1998) i feien molta vida amb relació al carrer.
9. Els testimonis orals de la gent de l'època insisteixen en tots aquests factors. També recorden la vida als terrats.
10. Moltes de les expressions provenen d'entrevistes orals a veïns de l'època

la solidaritat ciutadana (Fernández 2014)¹¹. Són dues sensibilitats que conflueixen en el barri, totes dues amb ganes de *transformar*.

Iniciatives d'atenció a la infància del raval (1960-80)

Des dels anys seixanta del segle passat, hem pogut trobar referències d'iniciatives d'atenció a la infància, amb recorreguts diversos. Es fa molt difícil classificar-les, perquè cada una d'elles vol donar resposta a situacions concretes i en l'espai concret on es troben, però són trets diversos les motivacions que les generen. A grans línies, podem trobar:

- Iniciatives que neixen del mateix teixit veïnal i per a les quals la motivació és la infància pròpia que viu al barri i per a la qual generen accions que millorin la seva vida, sense perdre el sentiment de pertinença al barri. Tal com es feien festes i activitats col·lectives, es creen accions específiques per a la infància que fa vida al carrer.
- Les segones iniciatives neixen des dels moviments que volen dignificar el barri i que tenen en la millora de la vida de la infància una eina bàsica per a aquesta transformació.
- Posteriorment, hi ha iniciatives de gent externa al barri que venen al Raval a col·laborar-hi. La major part d'aquestes tenen en la infància la seva finalitat.

Hem registrat diverses iniciatives, gràcies a documents i a testimonis orals, que donen una imatge de la riquesa i de la diversitat d'accions que es van fer. No és cap recull exhaustiu.

1. Les societats corals

Les societats corals apareixen a Catalunya a mitjans del segle XIX, gràcies a l'impuls d'Anselm Clavé. Tenim referència de les activitats que realitzaven al barri després del 1939, gràcies a l'opuscle publicat per l'Ajuntament de Barcelona (Floro 2015), amb moltes referències a entrevistes orals. A través de l'autor i de testimonis de gent que hi participava, sabem que les societats corals¹² van tenir una gran implantació al barri del Raval i, també, l'activitat que feien amb la infància¹³.

Tal com comenta Jesús Floro¹⁴, «a les fotografies de les corals, sempre apareixen nens i nenes. En les activitats i en les sortides. Això mostra que els tenien molt en compte per transmetre els valors de la Societat Coral. Quins eren aquests valors? s'hi haurien d'estudiar. Segur que n'hi havia de tot. Però els nens i nenes eren importants en les societats corals».

Després de la Guerra Civil (Floro 2015) van aglutinar famílies al voltant de la música. Van crear bandes (trompetes i tambors) i, posteriorment, grups de ma-

11. L'imaginari a la ciutat del que representava el Raval, com a barreja de misèria i d'immoralitat, ha estat molt estudiat per Miquel Fernández.

12. Algunes, tot i ser registrades com a agrupacions corals o societats corals, solament tenien banda de música (Jesús Floro).

13. Segons Jesús Floro, a les fotografies de les sortides com de les activitats de les corals, hi ha molta presència d'infants.

14. Entrevista oral.

jorettes, on participaven molts infants i adolescents. Sobretot, sortien diumenge després de Pasqua amb les caramelles, per Pasqua Granada i en les festes populars. Van ser moltes les corals actives aquells anys: Girasol, *carrer d'en Santcliment*, 8, L'Avi, *carrer de les Carretes*, 29, (1931), Agrupació Coral Flors de Maigs, *carrer de l'Arc de Sant Pau*, 2, (1925), Lo Picarol, , *carrer de l'Om*, 3, (1925), Els Clavells, *carrer de Sant Pacià*, 19, (1921), Rosa d'Abril, *carrer del Carme*, 84, Els Amics, *carrer del Carme*, 84, Xauxa, *carrer de Sant Jeroni*, 17, Els Canaris, *carrer de Sant Pacià*, 21, (1930), Els Trobadors, *de l'Aurora*, 22, Barcarola¹⁵, *carrer de l'Aurora*, 11¹⁶, La Lluna.

La major part de les societats corals es trobaven entre el carrer de l'Hospital i el carrer Nou de la Rambla (totes per sobre del carrer de Sant Pau).

Figura 2. Locals de les Societats Corals

2. Els equips de futbol i els bars

Els bars del Raval eren un autèntic espai comunitari, com recorda Ferran Aisa (Aisa, Vidal 2006), parlant del bar Joaquín:

era un ambient de pel·lícula de Fellini convivien alhora les prostitutes a la caça del client i els obrers immigrants que, els dies festius, s'omplien el cos de vi i cantaven cançons de la seva terra (...). els diumenges els clients feien el vermut i a la tarda jugaven a cartes i a dòmino. Les famílies baixaven de casa seva a veure els programes de televisió (pag. 235)

15. Després de la Guerra Civil, l'any 1947, l'antiga coral Cançons i Endavant (1932) va canviar el nom per la Barcarola, que va tenir seu al carrer de l'Aurora.
16. En aquest moment, no tenim constància que totes les corals tinguessin accions específiques per a la infància. Els seus de les societats corals no van ser sempre les mateixes.

Els anys seixanta del segle passat van tenir un paper important a l'hora d'aglutinar nens i joves, gràcies als equips de futbol. Molts bars tenien el seu propi equip: Bar Pelayo (carrer de l'Aurora), Bar Resolís (carrer de la Riera Baixa), Taverna Cadena (carrer de la Cadena), Bar Valira (carrer de l'Om - Nou de la Rambla), Montana i Balón de Oro (Sant Jeroni), etc. (Aisa, Vidal 2006). Peña Anguera¹⁷, al carrer de Sant Pacià, Club Aurora al Bar Albert (Aurora-Riereta)¹⁸.

Eusebi Aisa Cuenca va fundar el 1961¹⁹ l'equip de futbol Núria que primer estava al Bar Bodega Joaquín, carrer de la Cadena, i després va passar al Bar Aurora, Aurora, 7. Anaven a jugar als camps de Can Valero, a la muntanya de Montjuïc, al darrere de l'Estadi.

Tenien equip infantil i juvenil²⁰. Hi havia un Trofeu de l'Amistat, campionat d'equips del barri (Aisa, Vidal 2006). A més, el futbol va servir per fer excursions a pobles de Catalunya on s'organitzava un partit.

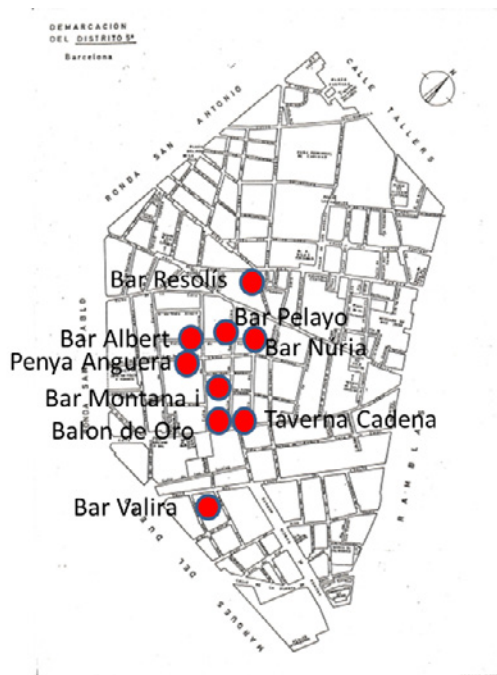

Figura 3. Bars amb equips de futbol

Pràcticament, tots els bars referenciats se situen entre el carrer Hospital i el carrer de l'Hospital.

17. <http://cathonys.blogspot.com/2014/10/cap-1320-penya-blaugrana-papi-anguera.html>

18. Testimoni d'Albert Vila, veí del carrer de l'Aurora.

19. «Els nanos del carrer el van venir a buscar perquè sabien que ja es dedicava a entrenar equips amateurs o juvenils com el Sant Ramon del col·legi del mateix nom que hi havia al carrer Manso davant del Mercat de Sant Antoni» (conversa amb Ferran Aisa).

20. Ferran Aisa afirma: "Jo vaig jugar al Carretes Infantil que tenia la seva seu a un bar del carrer de l'Om-Nou de la Rambla" (el bar Valira, segurament).

Escacs: moltes de les escoles jugaven a escacs i tenien equips que hi competien. Segurament, la manca de patis facilitava aquest esport, així com la tradició de clubs com el Comtal. Alguns bars també tenien equips d'escacs, com el bar Albert.

3. Les parròquies

Al Raval les diverses parròquies van començar a fer Colònies de Vacances, impulsades pels equips de mossens, quan aquests eren sensibles al treball amb els nens i nenes. Els equips de monitores i monitors eren, en la majoria, gent del barri.

El moviment de colònies va tenir molta empenta al país després del 1939 (Vila, Puig, Ainaud 2005), liderat per capellans joves progressistes, sota el paraigua de Càritas i el seu Servei de Colònies de Vacances.

En el seu origen, sembla que les colònies estaven pensades per als assistents a la catequesi, tot i que obertes a altres infants del barri. Es troba documentació sobre colònies de vacances al Raval des del 1964²¹.

Posteriorment, van començar a realitzar lleure els diumenges després de la missa i de la catequesi. Més endavant, dissabtes a la tarda. La informació d'aquestes activitats és molt escassa i no s'ha trobat als arxius parroquials. Solament trobem documentació que es conserva a l'Arxiu de la Fundació Pere Tarrés²² i gràcies a referències orals i certs documents escrits de les persones que van formar part dels equips de monitors. És significatiu que, en algun moment d'aquests anys, totes les parròquies del barri realitzessin colònies de vacances i esplais de caps de setmana²³, segurament conscients de la situació que vivia la infància.

En diversos casos, com en altres barris del país, van haver-hi conflictes entre els monitors i els responsables parroquials. Alguns d'ells, van acabar amb la dissolució de l'equip de l'esplai i la finalització de l'activitat.

Va haver-hi Esplai al Carme, Betlem, Santa Mònica, Sant Agustí, Sant Pau. Dues de les parròquies es troben per sobre del carrer de l'Hospital. La parròquia de Sant Agustí al carrer de l'Hospital i la parròquia de Sant Pau del Camp, al carrer de Sant Pau. La parròquia de Santa Mònica, a la Rambla, però a la zona sud del carrer de l'Hospital. Els infants que hi assistien eren del voltant de la parròquia. Era diferent el perfil dels infants per sobre del carrer de l'Hospital, sobretot dels de la parròquia de Santa Mònica.

També, el butlletí de l'Associació de Veïnes del Districte Cinquè de desembre del 1976, es refereix a la coordinació amb l'Esplai Sant Domènec²⁴. També, algun document anomena un esplai a la plaça de Castella, després del 1980. Algunes parròquies van arribar a tenir casa de colònies pròpia.

21. Les parròquies del Carme, el Betlem i Santa Mònica ja fan colònies el 1964.

22. El Servei de Colònies de Vacances es troba, en l'actualitat, dins la Fundació Pere Tarrés.

23. No s'ha trobat informació de la parròquia de Sant Pere Nolasc, a la plaça de Castella.

24. S'ha trobat alguna referència respecte a l'esplai al carrer del Doctor Dou, 21, a l'edifici de l'Escola de les Dominiques de l'Anunciata. El 1981 hi ha l'agrupament escolta Shere Khan.

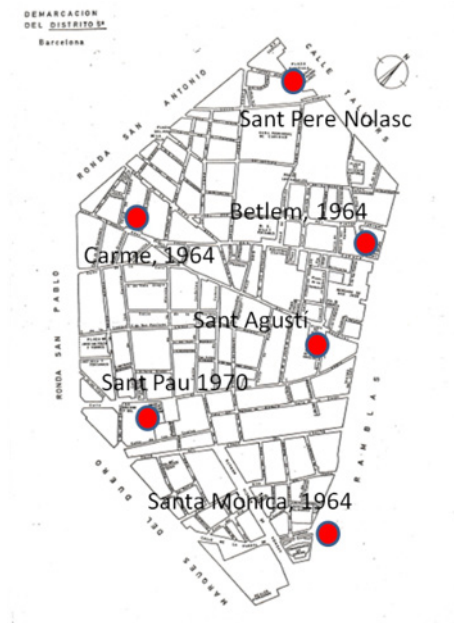

Figura 4. Parròquies del Raval

Coordinació dels espais²⁵

S'ha trobat un document, del 1969, sobre la coordinació d'equips de parròquies, que havien realitzat un curs de formació de monitors en el Servei de Colònies de Vacances: Carme, Betlem, Santa Mònica, Sant Agustí. A més d'aquestes parròquies, també formaven part de la coordinació tres parròquies del Poble-sec²⁶ i una del Barri Gòtic²⁷. Pel que es documenta, decideixen seguir fent formació conjunta per millorar les activitats de colònies de vacances.

Van fer una xerrada de Psicologia de l'Infant, en què es van preguntar sobre els condicionaments que tenien els nens i les nenes per viure al barri. Consideraven que hi havia tres tipus d'infants diferenciats geogràficament: del Poble-sec, al voltant del carrer del Carme, sota el carrer de l'Hospital.

Molts dels infants, segons el dossier, amb problemes econòmics, vivint rellotats i que no rebien l'estímul afectiu que necessitarien, els pares treballaven molt, escoles sense patis, carrers estrets sense llocs per jugar.

Segons el dossier:

- Algunes de les parròquies ja tenien centre d'espai, a més de les colònies.
- Als centres de colònies parroquials es debatia com a tema important la coeducació. Els responsables de les parròquies n'eren contraris. Tot i això, n'hi havia dues que tenien activitats coeducatives.

25. A més de la coordinació del 1969, els espais es coordinen amb les altres iniciatives del barri. Trobem que el 1976 hi ha coordinacions amb el centre d'espai de l'Associació de veïns i que el 1981 es coordinen, també, amb l'Agrupament Escolta Shere-Khan i l'espai de l'Ateneu Llibertari.

26. Parròquies de Santa Madrona, Sant Salvador d'Horta, Sant Pere Claver

27. Sants Just i Pastor

4. Vocalia d'Infància i Joventut Associació de Veïns del Districte Cinquè

La data més probable de constitució de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè és el 15 de juny de 1974²⁸. Les vocalies Infantil i Joventut neixen paral·leles al naixement de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè, així com la de Gent Gran,²⁹ Urbanisme, Prostitució i "Diversions"³⁰.

L'Associació de Veïns del Districte Cinquè s'incorpora a la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona el primer d'octubre de 1974 (Andreu Acebal 2014) the Ku heterodimer contributes to telomere maintenance as a component of telomeric chromatin and as an accessory subunit of telomerase. How Ku binding to double-stranded DNA (dsDNA. Abans d'abril de 1975 s'incorpora a l'Associació, l'"Associació d'Afectats per l'obertura de l'avinguda Garcia Morato".

L'Associació, des de la seva creació, s'implica en afers de ciutat i de país. Així, recrimina als regidors que van votar en contra de la subvenció de cursos de català, el 4 de març de 1975. Dona suport a la candidatura de Lluís M. Xirinacs com a premi Nobel de la Pau, el 1975. Participa de les manifestacions de l'1 i 8 de febrer de 1976 i les diades.

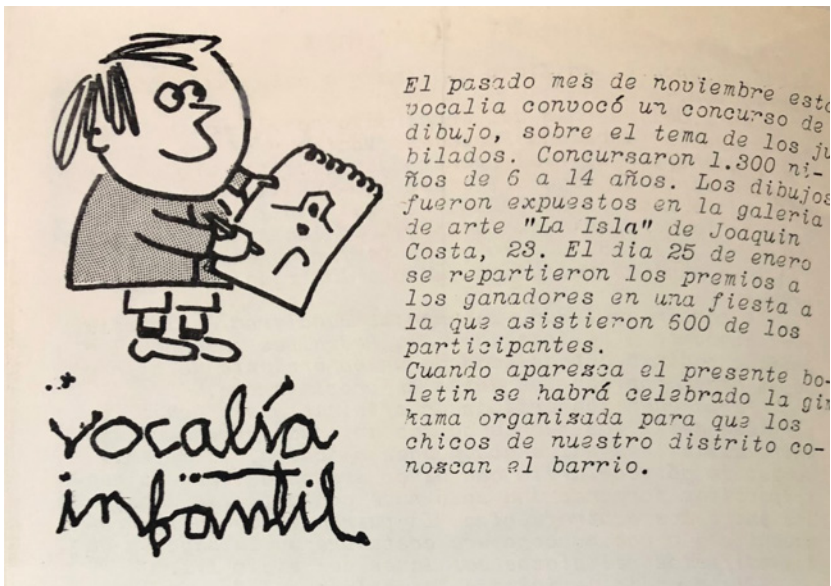

Figura 5. Butlletí abril de 1975, AV del Districte Cinquè

- 28 La data més probable és la que figura al Butlletí de l'Associació de Veïns. L'Associació de Veïns del Districte Cinquè té uns inicis incerts. Segons una entrevista al seu impulsor, en Pitu Cunillera, l'Associació neix immediatament després d'un incendi d'un bloc de veïns al carrer de les Tàpies, el 5 de setembre de 1974, a la matinada. Una setmana més tard es convoquen els veïns a l'escola Collaso i Gil i, setmanes més tard, es fa l'assemblea constituent. La data de constitució que figura a la Web de l'Associació de Veïns és el 10 de juliol de 1973. Hi ha certs dubtes que fora aquesta la constitució formal.
- 29 Segons el cens de 1975, el 35,35% de la població passava de 65 anys. La gent gran sense recursos i en habitatges sense condicions, sense ascensor, era un dels grans problemes del barri, així com l'habitatge i la infància.
- 30 Organitzaven les festes i sortides de l'associació.

Vocalia Infantil

Les vocalies Infantil i de Joventut treballen, fonamentalment, al carrer. Fan servir el local de l'Associació, primer al carrer de l'Hospital, 95, i després, l'any següent, el 23 de setembre de 1975, als nous locals de l'Associació de Veïns del carrer de Sant Pacià, 3³¹. La gent de la Vocalia era del barri i pertanyien a l'Associació de Veïns.

A l'inici, realitzen diversos tipus d'activitats a l'espai públic. Així, el mateix mes d'octubre del 1974, organitzen un concurs de dibuixos, amb més de mil tres-cents dibuixos recollits en tres dies, mentre la Vocalia de Joventut té diverses accions per realitzar³² (enquestes, setmana de la joventut, festivals).

La primera gran activitat de la Vocalia Infantil, és el concurs de dibuixos³³, que implicant el veïnat.

Ja llavors, són conscients que el treball de la Vocalia és molt limitat i es proposen crear un centre d'esplai, com a fórmula per atendre els infants que fan vida al carrer, per oferir activitats de cap de setmana.

5. Centre d'Esplai Associació de Veïns Del Districte Cinquè

Pel que tenim constància pel butlletí, inicia les activitats el 3 de maig de 1975, després d'uns mesos on la Vocalia Infantil fa les seves activitats a l'espai públic o al local del carrer de l'Hospital, 95.

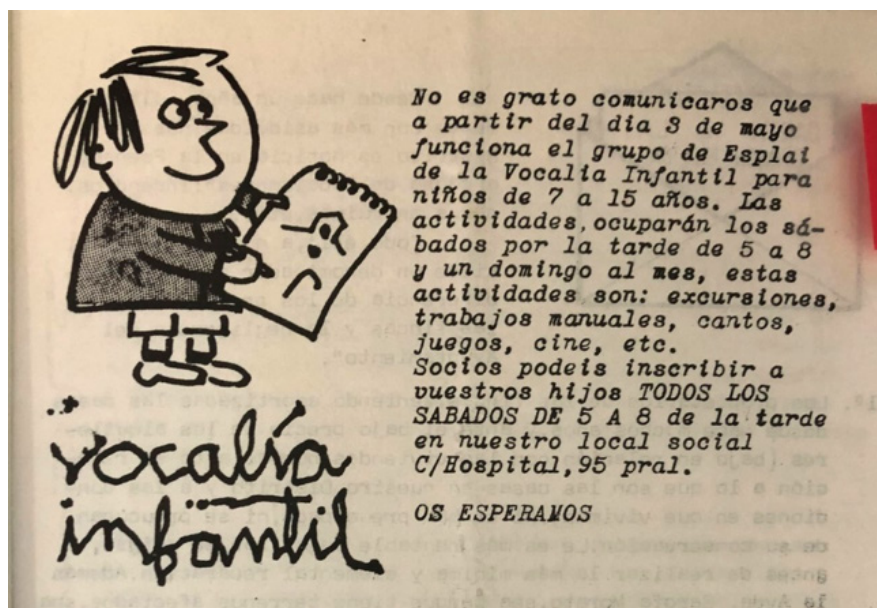

Figura 6. Butlletí juny de 1975, AAVV Districte Cinquè

31. Segons consta en el Butlletí de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè de desembre del 1975.

32. Butlletí núm. 1 de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè, gener de 1975.

33. Butlletí de l'Associació, d'abril de 1975.

A partir de llavors, hi ha activitats que s'organitzen com a vocalia i n'hi ha que es fan com a esplai. Pel context de l'època, es considera centre d'esplai l'entitat que organitza activitats de cap de setmana, normalment dissabte a la tarda, i alguna excursió, diumenge. El 1975 no hi havia cap reconeixement oficial, tret que estiguessin sota el paraigua del Servei de Colònies de Vacances o altres organitzacions laiques. I en el seu cas no ho estaven.

L'esplai farà activitats dissabtes a la tarda, de les cinc a les vuit, i alguna sortida, normalment mensual. El setembre de 1975 es pot obrir la nova seu social al carrer de Sant Pacià, 3³⁴. Consta de dos locals. En un d'ells, s'hi faran les activitats del Centre d'Esplai. Al cap d'un temps, a l'altre local s'obrirà el local d'avis. La major part dels nens i nenes són fills de la gent de l'Associació de Veïns.

L'Esplai de l'AAVV del Districte Cinquè funcionarà des de maig de 1975 fins al 1978³⁵. D'ell, en coneixem el que apareix en els butlletins i algun testimoni oral. En el butlletí de desembre de 1976, que dona a conèixer les activitats que ha desplegat la Vocalia Infantil, un Concurs de Dibuix i dues activitats anul·lades per manca de permís del regidor de districte (gimcanes pel barri).

El 1976 la Vocalia de Joventut segueix organitzant activitats puntuals per als joves.

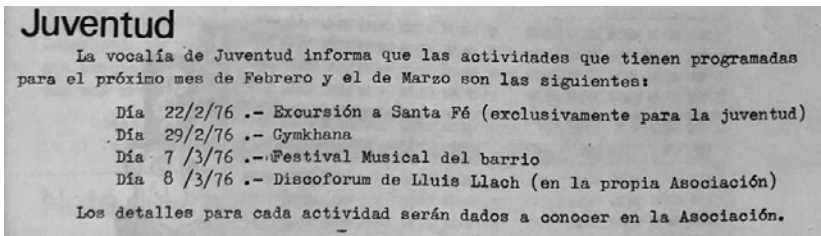

Figura 7. Butlletí AAVV Districte Cinquè, febrer 1976

La major part de les monitores i monitors eren del barri³⁶, sense gaire formació. Per aquest motiu, busquen suport d'altra gent, a través dels cursos de l'Escola de l'Esplai del Servei de Colònies de Vacances³⁷. En el plantejament educatiu del Centre d'Esplai posterior es pot entreveure la influència de la formació de l'Escola de l'Esplai.

Per manca de pressupost, no van poder fer colònies de vacances, solament sortides de cap de setmana i les activitats habituals de dissabte a la tarda.

Projecte del Centre d'Esplai de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè
La Vocalia Infantil té uns objectius propis³⁸, dels quals, el Centre d'Esplai n'és l'acció més important.

34. Butlletí de l'AV del Districte Cinquè, desembre de 1975.

35. Quan acaba el centre d'esplai no té documentació.

36. Alguns eren del barri de Sant Antoni, però propers al barri del Raval.

37. L'Escola de l'Esplai va organitzar cursos de formació oberts a persones externes al Servei de Colònies de Vacances, amb una alta formació pedagògica i de realització d'activitats.

38. Hi ha un document en el qual la Vocalia Infantil, a més del treball del Centre d'Esplai, vol fer denúncia sobre la situació de la infància al barri.

El Planteig Educatiu del Centre d'Esplai, tal com figura en el butlletí de l'Associació de Veïns de desembre de 1975, se centra en el desenvolupament de la persona de l'infant, tenint en compte les mancances que viu en el seu entorn i a partir de la seva relació amb companys, monitors i realitzant activitats.

Com elements negatius del barri, es constata la mala qualitat de l'ensenyament a l'escola, falta d'espectacles, de zones verdes, a la presència de la prostitució i la brutícia dels carrers.

Per a superar aquestes mancances, proposen el següent:

- Potenciar les iniciatives dels infants.
- Conèixer-se i comunicar-se.
- Relació amb els companys.
- Responsabilitzar-se de les activitats.
- Realització d'activitats i de tallers.

Les activitats es dissenyen entre monitors i nens. Se'n va informant a la família.

En el butlletí de desembre de 1976³⁹, la Vocalia Infantil informa sobre l'Esplai i els seus objectius:

- Desplegar la personalitat de l'infant, fomentant-ne la creativitat i intentant que conegui la seva pròpia realitat i la del que el rodeja.
- Desplegar l'esperit de convivència.
- Facilitar la seva expansió, realitzant activitats que no pot fer en altres llocs per manca de mitjans.
- Ensenyar tant conceptes teòrics com treballar tècniques i materials concrets. Consideren que l'Esplai és un complement de l'escola, perquè educa.

Roda d'Espectacles

Un fet important del Centre d'Esplai⁴⁰, va ser la seva incorporació a la Coordinadora d'Espectacles, el mes d'abril de 1977, precursora de La Roda d'Espectacles⁴¹. Aquest fet els permetia realitzar activitats, amb infants i joves, en el barri, subvencionades per l'Ajuntament.

El 1977 es van fer 17 espectacles⁴², alguns d'ells aprofitant el Saló Diana, al carrer de Sant Pau, com a activitat promoguda pel Centre d'Esplai. Altres vegades, a la plaça de Salvador Seguí. Aquesta relació facilitava fer activitats obertes als infants del barri.

Coordinació amb els altres centres del barri.

Al butlletí del desembre de 1976 es fa saber que el Centre es coordina amb altres esplais: Betlem i Sant Agustí i Sant Domènec⁴³.

Final de l'Esplai

El 1978 acaba el Centre d'Esplai, quan s'inicien les activitats del Casal dels In-

39. Butlletí de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè, desembre de 1976

40. Segons entrevista oral amb Xavier Tamarit, 1 d'abril de 2019. Donat que els membres del Centre d'Esplai eren els mateixos que la Vocalia, de vegades es presentaven d'una manera o de l'altra.

41. www.fundaciolaroda.cat/coneix-la-roda/historia/

42. Document de la Vocalia Infantil

43. En l'actualitat no se sap quin era aquest esplai, tot i que hi ha documentació d'un que era al carrer del Doctor Dou, 21.

fants del Districte Cinquè. Durant aquell temps van intentar fer un treball educatiu per reforçar els infants en la formació paral·lela a l'escola. No hi ha cap plantejament de la relació de l'infant amb l'entorn, possiblement perquè no es valoraven els aspectes positius del barri. Ni tan sols per a transformar-lo.

6. Casal dels Infants del Districte Cinquè

El Centre d'Esplai acomplia els seus objectius de realitzar activitats de caps de setmana. Però, en Pitu Cunillera⁴⁴, ànima de l'inici de l'Associació de Veïns del Districte Cinquè i del Centre d'Esplai, volia fer algun projecte més ambiciós per als infants del barri. Era conscient que n'hi havia molts que feien vida al carrer i calia oferir-los activitats que els ajudessin. L'esplai era molt limitat a dissabtes.

Mentrestant, es va trobar, en el cadastre, una antiga fusteria al carrer de Sant Martí, 10 bs, expropiada per l'Ajuntament. Van decidir demanar-la. Van fer una festa el mes de gener de 1978 davant la fusteria, mentre anaven insistint-hi a Joan Antoni Solans, delegat d'Urbanisme de l'Ajuntament, de vegades presentant-se tots plegats al seu despatx⁴⁵. Al final, els va cedir la fusteria "a precari"⁴⁶.

Mentrestant, Pitu Cunillera va trobar un grup de joves relacionats fins llavors amb els franciscans del carrer de Santaló, d'on van ser convidats a deixar les accions que volien fer, perquè no eren "de missa". Aquest grup buscava algun lloc per fer activitat amb infants. Eren joves d'entre divuit i vint anys. Pitu Cunillera els va fer l'oferta⁴⁷ de muntar un centre per a infants al barri. Així, van acabar dins del Raval.

A les primeres reunions ja van veure que no eren del tot ben acceptats pels que eren del barri que els veien com algú de fora que venia a fer "caritat"⁴⁸. Alguns dels antics monitors del centre d'esplai van plegar. Solament en van quedar dos. La gent que venia nova tenia moltes possibilitats d'organitzar-se, ja que, la major part, eren amics i pertanyien a xarxes socials més àmplies que la gent del barri i que els permetien trobar recursos més fàcilment. Podrien haver fet l'acció al Raval o a qualsevol altre barri en desavantatge social que els ho demanés. Volien treballar amb infància.

Per Setmana Santa del 1978 van planificar el nou projecte i el 27 de maig de 1978 van començar a habilitar la fusteria del carrer de Sant Martí, 10 bis.

Van treballar, amb suport de gent del barri i, sobretot, gent coneguda d'ells, per tenir preparat el local. Així, el 21 i 22 d'octubre de 1978 van inaugurar el que els diaris de l'època van anomenar "Primer Casal d'Infants de Barcelona"⁴⁹.

Aquest grup, molt assembleari, va decidir donar a la iniciativa el nom de "Casal dels Infants del Districte Cinquè". Per què "Casal"? No queda clar. Era una nomenclatura utilitzada a Girona i no es coneixia paral·lela a Barcelona. Clarament, la preposició "dels" connota pertinença als infants. Finalment, durant força temps

44. Va deixar aviat de ser el president de l'Associació de Veïns però seguia volent fer un centre de gent gran i treballar per a la infància que feia vida al carrer.

45. Testimoni de Xavier Tamarit

46. Documentació interna de l'entitat, el 10 de març de 1978, sense el document signat.

47. En Pitu va contactar amb Lurdes Díaz, que formava part del grup i amb la qual es coneixien a través de la UEC, a la qual va demanar ajuda per poder tirar endavant el seu nou projecte.

48. Entrevistes diverses

49. Trobem altres referències: *Mundo Diario*, 21-X-1978; *Diario de Barcelona*, 22-X-1978; *Hoja del Lunes*, 23-X-1978; *Solidaridad Nacional*, 20-X-1978; *La Vanguardia*, 24-X-1978; *El Correu Catalán*, 24-X-1978; *El Noticiero Nacional*, 25-X-1978 i 1-XI-1978; ; article de Rosa Sensat a la notícia de la setmana a *Tele-Expres*

Figura 8. Diari Tele-Expres, 23-X-1978è

segueixen anomenant-se del Districte Cinquè, fins que, ja l'any 1980 utilitzen, també, "*Casal dels Infants del Raval*"⁵⁰.

El nou *Casal dels Infants del Districte Cinquè* va seguir pertanyent jurídicament a l'Associació de Veïns, però ells es consideraven autònoms. Ja no depenien de la Vocalia Infantil. El treball de recerca de recursos econòmics per part d'aquests joves de xarxes familiars potents, els va permetre tenir molt suport econòmic sòlid per a fer les activitats. Temps després, van començar a donar gratificacions a monitores i monitors que hi eren tots els dies o assistien a totes les colònies.

Des de l'inici, van començar a fer tallers entre setmana, les tardes després de l'escola. També feien activitats dissabte⁵¹. El primer curs va ser molt complicat⁵². Els tallers no van tenir gaire èxit, el mateix que les activitats de dissabte. No hi anaven els nens i nenes: els del voltant del local perquè no tenien gaire interès a assistir a activitats organitzades, habituats a la vida de carrer. Els de més lluny dels quatre carrers⁵³ no hi volien anar perquè consideraven els nens d'aquella zona del barri perillosos.

Va ser després del primer estiu, el 1979, quan es van fer colònies per als més petits a Sant Boi de Lluçanès, i per als grans a Estaon⁵⁴, que el Casal va prendre volada. Així, durant l'any 1980 van elaborar una sèrie de materials sobre el barri, la infància, marc pedagògic i organització:

- A inicis del 1980 es va elaborar el document "*Característiques Generals del Districte Cinquè*"⁵⁵.

50. La gent de l'Associació de Veïns va recuperar "Raval" per intentar oblidar les connotacions negatives de "Chino" o de "Districte Quinto". Ja la trobem en els bitllets de la loteria que es feia per obtenir recursos del Casal, del 1980.

51. No queda clar si era a les tardes o al matí. Sembla que el primer curs seria horari de tarda i, després, de matí, segons el dossier de Llançà, 1980. Des del 1980, s'estableix esplai cada quinze dies.

52. Testimonis de la gent de l'equip.

53. Tot i ser un barri petit, els seus habitants i, en especial, els nens i les nenes, no acostumaven a sortir dels quatre carrers que representaven el seu espai vital. Així, els nens que podrien anar al Casal dels Infants vivien entre els carrers de l'Hospital i de Sant Pau, d'en Robadors i de la Reina Amàlia.

54. Poble que pertany al municipi de la Vall del Cardós.

55. No n'està clara l'autoria, però està ben documentat.

- El 23-24 de febrer de 1980 van celebrar una trobada on es van plantejar el següent:
 - Política de treball en el barri i amb els infants.
 - Formació dels monitors.
 - Relació monitors - infants. Distribució del treball.
 - Coordinació espais - tallers.
 - Perspectives del Casal.
- A l'agost van fer una altra trobada, en una masia a Llançà, on van avaluar el curs i els va servir per conèixer les activitats que havien fet fins llavors:
 - L'Espai de dissabtes el van fer al matí.
 - Hi va haver una general de la poca programació i de la manca de monitors.
 - Els tallers van ser: electrònica, natura, plàstica, biblioteca, ceràmica, música, fusteria, química, fotografia, dinàmica (no hi diu què era, però que no va funcionar).
 - A través de les comissions, sabem quines activitats es feien. Hi havia una comissió de Sant Jordi, Campanya "No Regalis violència"⁵⁶, Fira de Sant Ponç⁵⁷, Carrer Aurora⁵⁸, Loteria⁵⁹, Carnaval⁶⁰, Estatuts.
 - Es van plantejar tenir entitat jurídica pròpia i fer conveni amb l'Ajuntament.
 - Solament hi havia un títol de director d'Activitats de Lleure i plantejaven tenir-ne més, ja que la Generalitat els ho exigia per fer sortides dormint a fora.
 - Funcionaven per assemblea. Volien potenciar el Consell Pedagògic, fins llavors amb poques atribucions, i que controlés com es feia la feina.
 - Pel que fa a les colònies, que duraven quinze dies, consideraven que eren massa llargues per als més petits. Se'n va fer una sola tanda per a tots els nens junts el 1980.
 - Van decidir reduir les activitats d'espai a una vegada cada quinze dies.
 - Van proposar tenir un psicòleg, si podia ser, de l'Ajuntament⁶¹.
 - Necessitaven gent competent. Volien contactar amb el Centre d'Educadors⁶².
 - Es plantejaven treballar amb joves.

El nombre de voluntariat que es va moure al voltant del Casal dels Infants va ser de més de cinquanta persones, la major part vingudes de fora del barri, gràcies a les xarxes relacionals de la gent que hi col·laborava.

El Casal dels Infants del Districte Cinquè va ser present en les coordinadores d'espais del barri. Van seguir fent colònies de vacances i campaments cada estiu.

A la memòria de l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona del 1981, es considera una entitat en conveni de la qual rebia assessorament, que treballava en col·laboració amb el Servei d'Atenció a la Infància, atenent 92 infants de 5 a 14 anys, alguns d'ells de col·lectius⁶³.

56. Va ser una campanya molt activa durant l'any. Llançada per Nadal del 1979, volia mentalitzar pares i educadors que, mentre es demanava la pau, es regalaven jocs bèl·lics i que la violència era molt present en la societat.

57. Feien una parada a la fira per obtenir recursos.

58. Hi havia una proposta, que no es va assolir mai, de construir, per part de l'Ajuntament, un local per al casal en el solar del número 24. Va acabar essent una pista esportiva, l'única que hi havia al barri i, en l'actualitat, hi han construït una escola bressol municipal.

59. També es feia loteria per obtenir recursos.

60. Es feia amb el barri.

61. No tenien entitat jurídica i no podien fer contractes laborals.

62. egurament els educadors especialitzats.

63. Residències infantils per a infants de 5 a 14 anys.

Entre finals del 1982 i inicis del 1983, el Casal dels Infants del Raval va patir una crisi interna que va desembocar en la seva escissió. Una de les parts va mantenir el nom i es van transformar en associació jurídica independent⁶⁴, canviant de local i anant als baixos del carrer de Sant Rafael, 19. L'altra part va ser convidada per l'Ajuntament a formar un esplai al carrer Nou de la Rambla (Casa de la Font), subvencionat.

Durant tots els anys, el gruix d'infants era d'entre els carrers Hospital i Nou de la Rambla, a diferència de la gent de l'equip, que venia fonamentalment, de fora del barri.

Figura 9. Vocalia, Centre d'Esplai i Casal dels Infants Associació Veïns del Districte Cinquè

7. Ateneu Llibertari del Xino i de Sant Antoni

El 1977 es va iniciar aquest col·lectiu llibertari. El fet de viure per Sant Antoni els fa tenir la mirada posada en el Raval. Una de les seves primeres activitats va ser fer titelles a la plaça de Josep M. Folch i Torres per a la infància del barri.

Més endavant, també van organitzar més activitats per als nens i les nenes. El 31 de desembre de 1977 van celebrar una festa infantil: "TU ERES ARTISTA", amb talles de paper, fang, pintura i xocolatada.

A partir del 1978, es va fer un taller infantil a la plaça de Josep M. Folch i Torres: "TU ERES ARTISTA"⁶⁵

64. Ja havien constituït l'Associació Casal dels Infants del Raval, el novembre del 1982, a l'esquena dels altres monitors.

65. Flor Inigo, una de les impulsores, havia après d'un titellaire del seu barri, el Turó de la Peira.

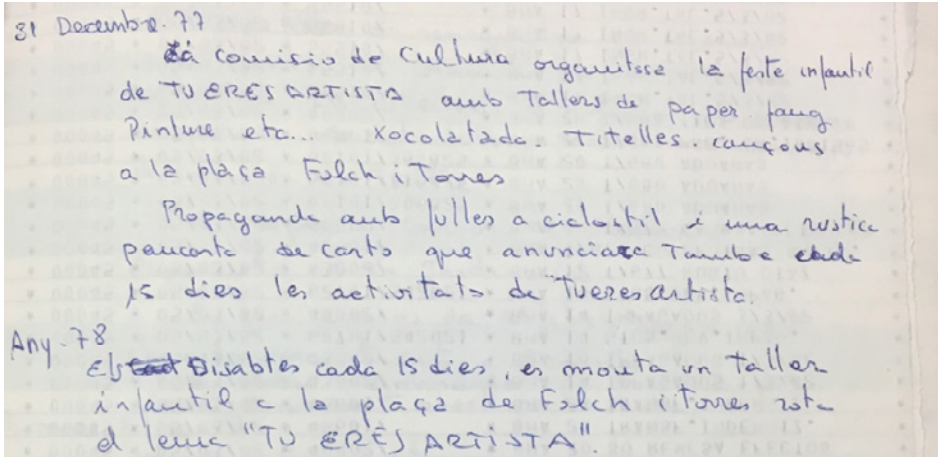

Figura 10. Fragment de les anotacions que consten en l'arxiu Document a Centre de Documentació Històric Social Ateneu Enciclopèdic, caixa 67. Reproduïm el fragment pel que representa de crònica feta en fulls reciclats, però amb una gran capacitat d'informar dels aspectes més importants. Assessorament de Manel Aisa.

A inicis del 1978, lloguen uns baixos al carrer de la Lluna, 18⁶⁶. Com comenten ells, "i allà va succeir que el primer dia obrim les portes i allò, qui es va ficar a dintre? tot una dallonses de nanos que es van ficar allà dintre"⁶⁷. El pas següent va ser assumir la situació i muntar activitats amb ells. El primer que van fer va ser netejar el local. Els menors hi van col·laborar i se'l van fer seu.

Posteriorment, va fer suport escolar. Van obtenir una màquina de cosir i van fer costura. Pràcticament tenien obert totes les tardes. Feien sortides de diumenge i van acabar fent campaments i colònies.

Segons consta en l'opuscle de la Coordinadora d'Esplais⁶⁸, del 1981, realitzaven:

- Dilluns de sis a set de la tarda, titelles; de set a vuit, grup excursionista; dimecres de sis a vuit, jocs (ping-pong, escacs...); divendres de sis a vuit, jocs, i de vuit a deu, cinema i xerrades. També fan sortides de caps de setmana i matinals.

Al final, no podien pagar el lloguer i el febrer de 1981⁶⁹, i van a la Casa de la Caritat amb l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Allà els van considerar la Secció Excursionista de l'Ateneu.

Segons la crònica, després d'haver fet les activitats d'estiu del 1981, amb campaments al Montseny, es va dissoldre el grup. Els menors no es volien integrar a cap altra entitat.

66. El carrer de la Lluna està en el quadrant entre els carrers Hospital i Joaquín Costa. La seva demografia, deteriorament de l'habitatge i tipus de població és similar a la zona entre els carrers Hospital i Nou de la Rambla.

67. Comentari de Flor Iñigo, que, amb en Pep Martín, van iniciar, amb dues persones més, el projecte.

68. Es van elaborar dos fullets per fer conèixer les activitats de diversos centres del barri que treballaven conjuntament. Tots dos devien de ser del 1981. En un hi consten els esplais del Carme, Betlem, Santa Mònica, l'Ateneu Llibertari i el Casal dels Infants. En el segon no hi consta l'esplai de Santa Mònica, però sí l'Agrupament Escola Shere Khan. La coordinació ja no era amb l'Ateneu Llibertari, sinó amb la Secció d'Excursionisme de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

69. Crònica en el Centre de Documentació Històrica Social Ateneu Enciclopèdic.

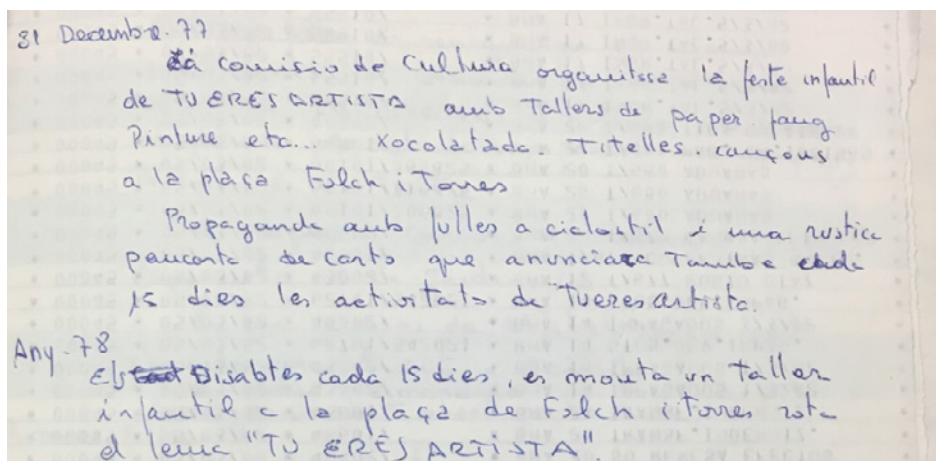

Figura 11. Pas a la Casa de la Caritat

Tot i ser gent de fora, la seva implicació amb el barri era molt gran. L'Ateneu Llibertari estava en els moviments de transformació del barri⁷⁰, moviments polítics de país⁷¹, col·laborava amb collectius⁷², estava pendent de tot el que els envoltava. I és el que vivien els joves que participaven de les activitats.

8. Centre Obert Joan Salvador Gavina

Tal com està documentat pel mateix Centre, l'inici va provenir de la sensibilitat d'una sèrie de persones que havien tingut contacte amb persones recloses a la presó, a Barcelona, i que els va fer connectar amb la problemàtica familiar d'elles, la majoria del Districte Cinquè i que afectava, fonamentalment, els menors.

Aquest grup connecta amb OBINSO, entitat que treballava amb educadors de carrer. A través d'ella, va establir contacte, en primer lloc, amb Adrià Trescents⁷³, amb Josep M. Palom i, després, amb la Conxita Roca⁷⁴. Ella hi va aportar l'experiència de Xile dels "Centros Abiertos"⁷⁵.

L'octubre de 1978 va iniciar les seves activitats el CENTRO ABIERTO INFANTIL JUVENIL JUAN SALVADOR GAVIOTA (CINGA), sota la direcció de Conxita Roca. Estava situat al carrer del Marquès de Barberà, 9, entresol. Segons la documentació⁷⁶:

70. Fent activitats pel barri com els titelles, formant part de la coordinadora.

71. Demanaven la llibertat dels presos polítics.

72. Ajudava collectius d'Amèrica del Sud que necessitaven roba.

73. Sap greu que, en l'actualitat, no hi hagi una biografia crítica del treball d'Adrià Trescents, sobretot al Raval. I, sobretot, per a les seves persones. Figura imprescindible del barri de les dècades del 1970, 1980.

74. Conxita Roca, assistenta social, havia conegut i portat a terme una experiència de "Centro Abierto" a Xile durant els dotze anys d'estada en aquell país. Va ser ella la iniciadora del Centre Obert i la que hi va aportar els seus fonaments pedagògics. És gràcies a ells que s'utilitza aquest concepte a Catalunya, el qual forma part de la cartera de serveis socials de l'Administració.

75. Document intern del C.O. Joan Salvador Gavina, cedit per Jordi Balot, director actual: «Els Centres Oberts infantils-juvenils van ser creats als països llatinoamericans amb la finalitat de proporcionar als nens amb problemes derivats de pares alcohòlics, sense feina, mares solteres, prostitutes, inadaptats a l'escola o altres circumstàncies, una atenció que pogués suplir la família durant les hores en les quals, per diferents circumstàncies, no se'ls hi prestava l'atenció necessària pel seu desenvolupament afectiu i educatiu».

76. Ibidem.

Es tractava de poder disposar d'un lloc d'acolliment d'infants i adolescents en les hores en que no eren atesos a l'escola i que la família no se'n preocupava. Ja en el primer mes de funcionament del Centre es coneixien deu nens sense escolaritzar, no figuraven inscrits en el Registre Civil i mai havien assistit a l'escola. Aquests deu nens eren atesos 6 hores a la setmana.

El mes de març de 1.979, ja eren quaranta els nens inscrits. Se'ls hi ofería la possibilitat d'assistir al Centre de dilluns a divendres en horaris de les 10.00 a les 13.30 hores i de les 16.00 a les 20.30 hores.

Durant el curs 1979-80, corresponent al primer any de funcionament, van ser atesos al Centre 97 nens i adolescents que mostraven unes característiques comunes. Tots ells eren analfabets; molts patien retards mentals, de psicomotricitat i tenien un defectuós llenguatge; eren agressius i utilitzats per els robatoris, la mendicitat o la prostitució; no estaven inscrits en el Registre Civil; molts d'ells vivien en una pensió o en un pis sense cap condició d'habitabilitat. Alguns nens havien estat escolaritzats, però la seva situació els havia portat a l'expulsió de les escoles o acadèmies; molts d'ells mostraven símptomes de desnutrició o d'una mala alimentació i un 70% dels assistents al Centre presentaven una quasi absoluta manca d'higiene.

Les carències alimentaries era un aspecte al qual calia prestar molta atenció. La major part dels nens estaven desnodrits o insuficientment alimentats. Es facilitava a tots els assistents al Centre esmorzar i berenar, a banda d'atendre a 8 o 9 nens als quals se'ls hi abonaven uns diners per a dinars o sopars degut a que estaven totalment abandonats o pertanyien a famílies totalment necessitades per motius diversos com reclusió dels pares, malaltia, etc.

Ja el 19 de desembre de 1979, es constitueix, oficialment, com a Fundació Canònica.

Des dels seus inicis al Centre es va tenir una especial preocupació pels temes mèdics i de salut. Es van establir acords amb centres hospitalaris per fer tractaments de desintoxicació als nens i joves habituats a la "cola", de la mateixa manera que es procuraven les revisions mèdiques ja que tan sols un 6% disposaven de seguretat social. Es van detectar alguns casos de tuberculosi.

Fins a l'estiu del 1981 es va mantenir l'horari del Centre, de les 10.00 a les 13.30 hores i de les 16.00 a les 20.30 hores.

A l'abril del 1983 es va fer el trasllat als nous locals, al carrer Nou de la Rambla, 46. El canvi va permetre abordar la higiene donat que els nens i els joves es podien dutxar. També, a partir del mes de maig del 1983, es va poder posar en marxa el menjador. S'atenia una mitjana de 48 infants i joves a l'hora del dinar i per esmorzar i berenar s'atenia una mitjana de 80 nens i joves que, de fet, eren els que assistien al Centre.

El C. O. Joan Salvador Gavina, doncs, treballava amb un col·lectiu molt concret d'infants amb grans necessitats bàsiques. En situació d'exclusió. Segurament una part de les persones que hi col·laboraven ho feien pel bé dels nens i nenes, que es

trobaven en el barri⁷⁷. Però també, l'Adrià Trescents era una persona molt implicada en la vida del barri i de les persones, sobretot prostitutes i reclusos.

9. Agrupaments escoltes

S'ha trobat referències de quatre agrupaments escoltes:

A. E. Sant Antoni Abat: es va fundar el 1957 per part del Centre Escolapi de Muntanya, que després s'integrarà a Minyons Escoltes. Amb seu al carrer de Sant Antoni Abat, 61. Amb totes les unitats. Primer per a nens, però, després, amb nenes. Una part, alumnat de l'Escola Pia Sant Antoni, i una part, del barri del Raval. D'altres, del barri de Sant Antoni i del Poble-sec. Està en actiu. Els caps escoltes podien o no ser del barri. El Raval no era la motivació de l'Agrupament.

A.E. Shere Khan: es va fundar el curs 1980-81. Pertanyent a Minyons Escoltes, amb seu al carrer del Doctor Dou, 21. Pel que sembla, eren sobre la trentena d'infants i joves i de sis a deu caps. Va acabar el curs 1989-90.

Hi ha referències de dos agrupaments més, **AEiG Mohandas Gandhi**, al carrer Nou de la Rambla, 173. Pertanyia a Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi. Finalment, **I.A. E. Folch i Torres** al carrer de Montserrat, però sense relació amb el barri.

Conclusions

Situació Geogràfica de les iniciatives d'Atenció a la Infància

La major part d'iniciatives d'atenció a la infància que es registren dels anys 1960 a 1980 es troben entre el carrer Nou de la Rambla i el carrer de l'Hospital, sobretot les que neixen del propi teixit del barri. Segurament, i tal com es constata en un informe del 1980⁷⁸, era una zona de població obrera, molt envellida, amb molts tallers industrials, encara molt densament poblada, amb un 41% d'immigració⁷⁹. Era una part del barri que no tenia població en una situació tan precària com la que es trobava per sota del carrer Nou de la Rambla. El barri al nord del carrer de l'Hospital tenia una zona, com s'ha comentat, més precària, al sud del carrer de Joaquín Costa, similar a la zona que es trobava per sota del carrer de l'Hospital, i una altra de nivell econòmic més elevat, al nord⁸⁰. Per sota del carrer Nou de la Rambla, hi ha el C. O. Joan Salvador Gavina, perquè era on es trobava la infància en situació d'exclusió social.

Motivació de les iniciatives d'atenció a la infància

Hi havia unes iniciatives que van néixer en el context del barri, en connexió amb ell, amb ganes de millorar-lo i considerant la infància com un element per tenir-ne cura: els equips de futbol dels bars i les societats corals.

Hi havia dues iniciatives que tenien en la infància del barri una eina de transformació social del barri: la Vocolia Infantil de l'Associació de Veïns, que va néi-

77. "el de més conflictivitat infantil i juvenil de tota la ciutat i cinturó", pàgina 43 de la Memòria 1981 de l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona.

78. Informe que no té autor però que està molt documentat.

79. La majoria de l'Estat espanyol, però que viu en situacions precàries.

80. En aquesta zona més precària va néixer l'Ateneu Llibertari de Sant Antoni i el Xino.

xer al final del franquisme, en sintonia amb tots els moviments polítics i socials per al canvi del país. També les accions de l'Ateneu Llibertari de Sant Antoni i el Xino i que implicaven els joves que feien vida al carrer en la transformació política del país.

Hi havia iniciatives que tenien la prioritat de l'atenció a la infància. Unes per utilitzar el lleure com a temps educatiu: centres d'esplai parroquials, agrupaments escoltes, el centre d'esplai de l'Associació de Veïns. Les altres iniciatives volien atendre infància en situació més precària, uns perquè feien vida al carrer, com el Casal dels Infants del Districte Cinquè, l'altra, el C. O. Joan Salvador Gavina, per atendre els nens i les nenes en exclusió social víctimes de situacions familiars molt vulnerables.

És perillós fer una classificació com si hi hagués fronteres. Entre les entitats sempre hi ha hagut ganes de coordinar-se, de compartir el que es feia. A més, moltes evolucionaven intentant donar respostes a les necessitats que es trobaven. L'evolució de la Vocalia, el Centre d'Esplai i el Casal dels Infants de l'Associació de Veïns, n'és un exemple. En els anys futurs, encara hi haurà més evolucions. Algun esplai acabarà generant un centre obert. El C. O. Joan Salvador Gavina també se servirà de la metodologia de l'educació en el lleure per a les seves activitats.

Pel que fa a les persones, certament la gent nascuda al barri tenia un alt sentiment de pertinença que la motivava a transformar-lo gràcies a l'atenció a la infància. Però molta gent de fora va acabar fent-se'l tan seu com si hi haguessin nascut. Per a la gent d'altres indrets, ja sigui per l'imaginari col·lectiu segons el qual el barri xino era la zona més deteriorada de la ciutat⁸¹, ja sigui perquè en pocs anys va generar un teixit molt actiu, tenien en l'atenció a la infància que feia vida al carrer la gran motivació. Volien lluitar per transformar el barri? Seria interessant saber-ho. En tot cas, cal admirar la feina anònima de molta gent, nascuda al barri o vinguda de fora que, entomant situacions dures i heroiques, van impulsar projectes perquè eren sensibles a les situacions que vivia la infància que feia la vida als carrers del Raval.

81. A part de l'imaginari, les dades de Serveis Socials del 1981 el consideraven el barri amb més vulnerabilitat.

Bibliografia

- AISA, Ferran. *La Vaga de La Canadenca : La Conquesta de Les Vuit Hores*. Barcelona: Edicions de 1984, 2019.
- AISA, Ferran; VIDAL, Mei M. *El Raval: Un Espai Al Marge*. Base, 2006.
- ANDREU, Marc. 2014. "El Moviment Ciutadà i La Transició a Barcelona: La FAVB (1972-1986)" Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, 2014
- ARTIGUES VIDAL, Jaume; MAS PALAHÍ, Francesc; SUÑOL FERRER, Xavier. *El Raval: Història d'un Barri Servidor d'una Ciutat*. [Associació de veïns del Districte Vè]. 1980
- BENAVENT, Júlia. *La Urbanització Del Raval de Barcelona a Final Del Segle XVIII: Clavegueram, Empedrats i Societat : Edició de Documents Inèdits de Francisco de Zamora a La Real Biblioteca*. Cornellà de Llobregat: Fundación Agbar, 2015..
- BUSQUETS GRAU, Joan. *Barcelona : La Construcció Urbanística d'una Capital Compacta*. Barcelona: Laboratori d'Urbanisme de Barcelona-UPC / Ajuntament de Barcelona, 2018.
- BUSQUETS GRAU, Joan. *La Ciutat Vella de Barcelona : Un Passat amb Futur*. Barcelona : Ajuntament de Barcelona, 2003.
- FABRE, Jaume; HUERTAS, Josep Maria. *Tots Els Barris de Barcelona*. Barcelona : Edicions 62, 1976.
- FERNÁNDEZ, Miquel. *Matar Al Chino : Entre La Revolución Urbanística y El Asedio Urbano En El Barrio Del Raval de Barcelona*. Barcelona : Virus, 2014.
- FLORO, Jesús. *Corals Raval. Tradició Centenària*. Barcelona: Ajuntament. Barcelona, 2015.
- GEREMEK, Bronislaw. *La Piedad y La Horca : Historia de La Miseria y de La Caridad En Europa*. Madrid : Alianza, 1998.
- MADRID, Francisco. *Sang a Les Drassanes*. Barcelona: Acontravent, 2010.
- MOIX, Terenci. *El Cine de Los Sábados*. Barcelona: Planeta, 1998.
- RIBA I ARDERIU, Oriol; COLOMBO, Ferran. *Barcelona: La Ciutat Vella i El Poblenou : Assaig de Geologia Urbana*. Institut d'Estudis Catalans, 2009.
- SOLER, Antonio. *Ápostoles y Asesinos : Vida, Fulgor y Muerte Del Noi Del Sucre*. Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2016.
- SORRIBAS, Sebastià. *Barri Xino : Una Crònica de Postguerra*. Barcelona: Editorial Base, 2008.
- VILA, Josep M.; PUIG, Enric; AINAUD, Josep M.. *Cent Anys de Colònies de Vacances a Catalunya (1893-1993)*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2005.